# WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)
z dnia 19 września 2006 r. *

W sprawie C-506/04

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Cour administrative (Luksemburg) postanowieniem z dnia 7 grudnia 2004 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 9 grudnia 2004 r., w postępowaniu:

**Graham J. Wilson**

przeciwko

**Ordre des avocats du barreau de Luxembourg,**

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans i A. Rosas, prezesi izb, J.P. Puissochet, R. Schintgen, K. Lenaerts (sprawozdawca), E. Juhász, E. Levits, A. Ó Caoimh i L. Bay Larsen, sędziowie,

* Język postępowania: francuski.

rzecznik generalny: C. Stix-Hackl,
sekretarz: K. Sztranc-Sławiczek, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 14 marca 2006 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu G.J. Wilsona przez adwokat L. Lorang, C. Vajdę, QC, i V. Sloane, barrister,

— w imieniu ordre des avocats du barreau de Luksemburg przez adwokatów C. Ossolę i C. Kaufholda,

— w imieniu rządu luksemburskiego przez S. Schreinera, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez adwokat L. Dupong,

— w imieniu rządu francuskiego przez C. Bergeot-Nunes i G. De Berguesa, działających w charakterze pełnomocników,

— w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez A. Cingola, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez R. Caudwell, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez M. Demetriou, barrister,

— w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez A. Bordesa i H. Støvlbæka, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 maja 2006 r.,

wydaje następujący

## Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji [uprawnień] zawodowych (Dz.U. L 77, str. 36).

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu spowodowanego odmową conseil de l'ordre des avocats du barreau de Luxembourg (rady adwokackiej w Luksemburgu, zwanej dalej „radą adwokacką") wpisania G.J. Wilsona, obywatela Zjednoczonego Królestwa, na listę adwokatów prowadzoną przez izbę adwokacką w Luksemburgu.

## Ramy prawne

*Dyrektywa 98/5*

3 Zgodnie z art. 2 akapit pierwszy dyrektywy 98/5:

„Każdy prawnik ma prawo do stałego wykonywania działalności wymienionych w art. 5 w każdym innym państwie członkowskim, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia".

4 Artykuł 3 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Rejestracja we właściwych organach", stanowi:

„1. Prawnik, który chce wykonywać swój zawód w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym zdobył kwalifikacje [nabył uprawnienia] zawodowe, jest zobowiązany do zarejestrowania się we właściwych organach tego państwa członkowskiego.

2. Właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego dokonują rejestracji prawnika po okazaniu im zaświadczenia o jego rejestracji we właściwych organach państwa członkowskiego pochodzenia. Mogą one także wymagać, aby zaświadczenie to wydane przez właściwe organy państwa członkowskiego pochodzenia, nie było wydane wcześniej niż trzy miesiące od daty jego przedłożenia. Informują one o tej rejestracji właściwe organy w państwie członkowskim pochodzenia.

[...]".

5 Artykuł 5 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Obszar działalności", stanowi:

„1. Z zastrzeżeniem ust. 2 i 3 prawnik wykonujący swoją działalność posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia prowadzi ten sam rodzaj działalności zawodowej, co prawnik wykonujący swoją działalność posługując się tytułem zawodowym obowiązującym w przyjmującym państwie członkowskim, w szczególności może udzielać konsultacji prawnych wchodzących w zakres prawa państwa członkowskiego swego pochodzenia, prawa wspólnotowego, prawa międzynarodowego i prawa przyjmującego państwa członkowskiego. W każdym przypadku przestrzega on zasad procedury mającej zastosowanie w sądach krajowych.

2. Państwa członkowskie, które dopuszczają na swoim obszarze określoną kategorię prawników do wystawiania dokumentów zezwalających na zarządzanie majątkami osób zmarłych lub dotyczących ustanowienia lub przeniesienia praw na nieruchomości, których wystawianie w innych państwach członkowskich jest zarezerwowane dla zawodów innych niż zawód prawnika, mogą wyłączyć te rodzaje działalności prawnika wykonującego swoją działalność posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, wydanym w jednym z tych ostatnich państw członkowskich.

3. Dla wykonywania działalności polegającej na reprezentowaniu i obronie klienta przed sądem, o ile prawo przyjmującego państwa członkowskiego zastrzega te rodzaje działalności dla prawników wykonujących swoją działalność posługując się tytułami zawodowymi obowiązującymi w tym państwie, może przyjmujące państwo członkowskie narzucić prawnikom wykonującym swoją działalność posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, współdziałanie z prawnikiem wykonującym swoją działalność w danym sądzie i który w danym przypadku byłby odpowiedzialny wobec tego sądu, albo też z »prawnikiem-zastępcą sądowym« [urzędnikiem uprawnionym do reprezentowania stron] pracującym w tym sądzie.

Niemniej jednak w celu zapewnienia dobrego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości państwa członkowskie mogą ustalić szczególne zasady dostępu do sądów najwyższych, takie jak odwołanie się do prawników specjalistów".

6 Artykuł 9 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Uzasadnienie i środki prawne", stanowi:

„Decyzje odmowy dokonania rejestru [rejestracji] określonego w art. 3, lub wykreślenie tego rejestru [tej rejestracji], a także decyzje nakładające sankcje dyscyplinarne, powinny być uzasadnione.

Przeciwko tym decyzjom można wnieść środek odwoławczy [przysługuje droga sądowa], zgodnie z przepisami [na podstawie] prawa krajowego".

7 Artykuł 10 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Równouprawnienie z prawnikami w przyjmującym państwie członkowskim", zawiera następujące przepisy:

„1. Prawnik wykonujący swój zawód posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, który udowodni co najmniej trzyletnią efektywną i regularną działalność w przyjmującym państwie członkowskim w zakresie prawa tego państwa włącznie z prawem wspólnotowym, jest zwolniony z warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy [Rady] 89/48/EWG [z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego, trwających co najmniej trzy lata (Dz.U. L 19, str. 16)], dotyczących dostępu do zawodu prawnika w przyjmującym państwie członkowskim. Przez »działalność efektywną i regularną« rozumie się wykonywanie zawodu bez przerwy innego rodzaju niż przerwa wynikająca z wydarzeń życia codziennego.

[...]

3. Prawnik wykonujący swój zawód posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, który wykaże się efektywną i regularną działalnością trwającą co najmniej trzy lata w przyjmującym państwie członkowskim, ale w zakresie prawa tego państwa członkowskiego wykonuje swój zawód w okresie krótszym, może uzyskać od właściwych organów tego państwa zezwolenie na wykonywanie zawodu prawnika przyjmującego państwa członkowskiego i prawo do wykonywania zawodu posługując się tytułem zawodowym odpowiadającym temu zawodowi w tym państwie członkowskim, nie będąc zobowiązanym do wypełnienia warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48 [...]. W związku z tym obowiązuje, co następuje:

a) właściwe organy przyjmującego państwa członkowskiego uwzględniają efektywną i regularną działalność prowadzoną w okresie, o którym mowa powyżej, a także całą wiedzę i doświadczenie zawodowe związane z prawem przyjmującego państwa członkowskiego oraz wszelkie uczestnictwo w kursach i seminariach dotyczących prawa przyjmującego państwa członkowskiego, włącznie z prawem dotyczącym wykonywania zawodu i obowiązków;

[...]".

*Prawo krajowe*

8 Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. o zawodzie adwokata (loi du 10 août 1991 sur la profession d'avocat, *Mémorial* A 1991, str. 1110, zwanej dalej „ustawą z dnia 10 sierpnia 1991 r."):

„Nikt nie może wykonywać zawodu adwokata bez wpisu na listę prowadzoną przez izbę adwokacką działającą w Wielkim Księstwie Luksemburga".

9 Artykuł 6 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. stanowi:

„1. W celu uzyskania wpisu na listę należy:

a) być nieskazitelnego charakteru;

b) spełniać warunki przyjęcia na aplikację;

W wyjątkowych przypadkach rada adwokacka może zwolnić osoby, które ukończyły aplikację w państwie pochodzenia i mogą wykazać się co najmniej pięcioletnim doświadczeniem zawodowym z niektórych warunków przyjęcia na aplikację;

c) mieć obywatelstwo luksemburskie lub obywatelstwo jednego z państw członkowskich Wspólnot Europejskich. Rada adwokacka, po zasięgnięciu opinii ministra sprawiedliwości i pod warunkiem wzajemności ze strony nie będącego członkiem Wspólnot Europejskich państwa pochodzenia kandydata, może zwolnić z tego warunku. Stosuje się to również do kandydatów mających status uchodźcy politycznego, którzy uzyskali azyl w Wielkim Księstwie Luksemburga.

2. Przed wpisem na listę adwokatów kandydaci, na wniosek prezesa rady adwokackiej, składają przed sądem kasacyjnym ślubowanie następującej treści »Ślubuję dochować wierności Wielkiemu Księciu, przestrzegać Konstytucji i ustaw, nie uchybić powadze sądów, doradzać i bronić wyłącznie w sprawach, o których słuszności jestem przekonany w duszy i sumieniu«".

10 Powyższe warunki wpisu na listę zostały zmienione na mocy art. 14 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. o transpozycji do prawa luksemburskiego dyrektywy 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji [uprawnień] zawodowych oraz o zmianie 1. ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. o zawodzie adwokata; 2. ustawy z dnia 31 maja 1999 r. o udostępnianiu adresu siedziby spółki (loi du 13 novembre 2002 portant transposition en droit luxembourgeois de la Directive 98/5/CE du Parlement Européen et du Conseil du 16 février 1998 visant à faciliter l'exercice permanent de la profession d'avocat dans un État membre autre que celui où la qualification a été acquise et portant: 1. modification de la loi modifiée du 10 août 1991 sur la profession d'avocat; 2. modification de la loi du 31 mai 1999 régissant la domiciliation des sociétés, *Mémorial* A 2002, str. 3202, zwanej dalej „ustawą z dnia 13 listopada 2002 r.").

11 We wspomnianym art. 14 dodaje się między innymi lit. d) w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r., w której ustanawia się następujący warunek wpisu:

„znać język ustawodawstwa oraz języki administracji i sądownictwa w rozumieniu ustawy z dnia 24 lutego 1984 o reżimie językowym".

12 Język ustawodawstwa określa art. 2 ustawy z dnia 24 lutego 1984 r. o reżimie językowym (loi du 24 février 1984 sur le régime des langues, *Mémorial* A 1984, str. 196, zwanej dalej „ustawą z dnia 24 lutego 1984 r.") w następujących słowach:

„Akty ustawodawcze i rozporządzenia wykonawcze do nich redagowane są w języku francuskim. W przypadku tłumaczenia aktów legislacyjnych i wykonawczych tylko tekst w języku francuskim uważa się za autentyczny.

W przypadku gdy rozporządzenia innego rodzaju, niż wymienione w poprzedzającym akapicie, wydawane są przez organ państwa, gminę lub instytucję publiczną w innym języku niż francuski, tylko tekst w języku zastosowanym przez ten organ uznaje się za autentyczny.

Niniejszy artykuł nie narusza przepisów obowiązujących w odniesieniu do umów międzynarodowych".

13 Języki administracji i sądownictwa określa art. 3 ustawy z dnia 24 lutego 1984 r. w następujący sposób:

„W postępowaniu administracyjnym, spornym i bezspornym, oraz w postępowaniu sądowym używa się języka francuskiego, niemieckiego albo luksemburskiego, z zastrzeżeniem przepisów obowiązujących w niektórych dziedzinach".

14 Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. adwokat, który uzyskał uprawnienia w innym niż Wielkie Księstwo Luksemburga państwie członkowskim (zwany dalej „adwokatem wspólnotowym"), może praktykować w tym pierwszym państwie członkowskim, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, pod warunkiem uzyskania wpisu na listę jednej z izb adwokackich działających w tym państwie.

15 Artykuł 3 ust. 2 tej ustawy stanowi:

„Rada izby adwokackiej Wielkiego Księstwa Luksemburga, do której adwokat wspólnotowy zwrócił się o umożliwienie praktykowania z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia, dokonuje wpisu adwokata wspólnotowego na listę adwokacką tej izby po przeprowadzeniu rozmowy w celu upewnienia się przez radę, że adwokat wspólnotowy posługuje się co najmniej językami określonymi w art. 6 ust. 1 lit. d) ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. oraz w celu przedłożenia dokumentów, o których mowa w art. 6 ust. 1 lit. a), c) zdanie pierwsze

i d) ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r., a także zaświadczenia o rejestracji zainteresowanego adwokata wspólnotowego we właściwych organach państwa członkowskiego pochodzenia. Zaświadczenie to należy składać w pierwszym miesiącu każdego roku, nie może ono przy tym być wydane wcześniej niż trzy miesiące od dnia złożenia.

[...]".

16 Zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. decyzje o odmowie wpisu, o którym mowa w ust. 2 tego artykułu, zawierają uzasadnienie i są doręczane zainteresowanemu; przysługują od nich „środki zaskarżenia określone w art. 26 ust. 7 i następne ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r., na warunkach i w trybie tam przewidzianym".

17 Artykuł 26 ust. 7 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. przewiduje, między innymi w przypadku odmowy wpisu na listę prowadzoną przez jedną z izb adwokackich, możliwość wniesienia sprawy do komisji dyscyplinarnej i administracyjnej.

18 Skład tego organu określa art. 24 wspomnianej ustawy w sposób następujący:

„1. Niniejsza ustawa ustanawia komisję dyscyplinarną i administracyjną złożoną z pięciu adwokatów wpisanych w części I listy adwokatów, z których czterech wybiera większością zwykłą zgromadzenie ogólne izby w Luksemburgu, a jednego zgromadzenie ogólne izby w Diekirch. Zgromadzenie ogólne izby

w Luksemburgu wybiera czterech zastępców, a zgromadzenie ogólne izby w Diekirch jednego zastępcę. Członka rzeczywistego, w razie niemożności sprawowania funkcji, zastępuje w kolejności starszeństwa zastępca z izby, do której członek ten należy, a w razie niemożności sprawowania funkcji przez zastępców z jego izby, zastępca z drugiej izby.

2. Kadencja członków trwa dwa lata, licząc od 15 września następującego po dacie ich wyboru. W razie zwolnienia funkcji członka rzeczywistego lub zastępcy komisja dyscyplinarna i administracyjna dobiera jego następcę. Kadencja następcy członka rzeczywistego lub zastępcy upływa w dniu, w którym upływałaby kadencja wybranego członka, którego on zastępuje. Członkowie komisji dyscyplinarnej i administracyjnej mogą być wybierani ponownie.

3. Komisja dyscyplinarna i administracyjna wybiera przewodniczącego i wiceprzewodniczącego. W razie niemożności sprawowania funkcji przez przewodniczącego i wiceprzewodniczącego komisji przewodniczy jej członek rzeczywisty o najdłuższym stażu. Najmłodszy członek komisji pełni funkcję sekretarza.

4. Członkiem komisji dyscyplinarnej i administracyjnej może być obywatel Luksemburga wpisany w części I listy adwokatów od co najmniej pięciu lat, nie będący członkiem rady adwokackiej.

5. Gdy nie można powołać składu komisji dyscyplinarnej i administracyjnej w powyższym trybie, jej członków wyznacza rada adwokacka, w której właściwości znajdują się członkowie, których należy zastąpić".

19 Artykuł 28 ust. 1 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. przewiduje możliwość odwołania od decyzji komisji dyscyplinarnej i administracyjnej.

20 W brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. artykuł ten w ust. 2 stanowił:

„W tym celu ustanawia się odwoławczą komisję dyscyplinarną i administracyjną, złożoną z dwóch sędziów sądu apelacyjnego i asesora, adwokata wpisanego w części I listy adwokatów.

Członków będących sędziami oraz ich zastępców, a także sekretarza przydzielonego do komisji powołuje się w drodze zarządzenia Wielkiego Księcia na wniosek sądu najwyższego, na okres dwóch lat. Ich wynagrodzenie określa rozporządzenie Wielkiego Księcia.

Asesora będącego adwokatem i jego zastępcę powołuje się w drodze zarządzenia Wielkiego Księcia na okres dwóch lat. Są oni wybierani spośród trzech adwokatów wpisanych w części I listy adwokatów od co najmniej pięciu lat, proponowanych przez każdą z rad adwokackich na każdą z tych funkcji.

Funkcji asesora nie można łączyć z funkcją członka rady adwokackiej oraz z funkcją członka komisji dyscyplinarnej i administracyjnej.

Odwoławcza komisja dyscyplinarna i administracyjna urzęduje w pomieszczeniach sądu najwyższego, który zapewnia również obsługę kancelaryjną".

21 Artykuł 28 ust. 2 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r., w brzmieniu nadanym przez art. 14 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r., stanowi obecnie:

„W tym celu ustanawia się odwoławczą komisję dyscyplinarną i administracyjną, złożoną z dwóch sędziów sądu apelacyjnego i trzech asesorów, adwokatów wpisanych w części I listy adwokatów.

[...]

Asesorów będących adwokatami i ich zastępców powołuje się w drodze zarządzenia Wielkiego Księcia na okres dwóch lat. Są oni wybierani spośród pięciu adwokatów wpisanych w części I listy adwokatów od co najmniej pięciu lat, proponowanych przez każdą z rad adwokackich na każdą z tych funkcji.

[...]

Odwoławczej komisji dyscyplinarnej i administracyjnej przewodniczy sędzia o najdłuższym stażu".

22 Zgodnie z art. 8 ust. 3 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. w brzmieniu nadanym art. 14 V ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. lista adwokatów zawiera cztery części, to jest:

„1. Część I — lista adwokatów spełniających warunki określone w art. 5 i 6, którzy pomyślnie przeszli egzamin końcowy przewidziany ustawą;

2. Część II — lista adwokatów spełniających warunki określone w art. 5 i 6;

3. Część III — lista adwokatów honorowych;

4. Część IV — lista adwokatów posługujących się tytułem zawodowym uzyskanym w państwie pochodzenia".

**Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne**

23 G.J. Wilson, obywatel Zjednoczonego Królestwa, ma tytuł barristera. Jest członkiem adwokatury Anglii i Walii od 1975 r. Wykonuje zawód adwokata w Luksemburgu od 1994 r.

24 W dniu 29 kwietnia 2003 r. G.J. Wilson został wezwany przez radę adwokacką na rozmowę, o której mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r.

25 W dniu 7 maja 2003 r. G.J. Wilson stawił się na rozmowę w towarzystwie adwokata luksemburskiego, lecz rada nie dopuściła do jego udziału w rozmowie.

26 Pismem poleconym datowanym na 14 maja 2003 rada adwokacka doręczyła G.J. Wilsonowi decyzję o odmowie wpisania go w części IV listy adwokatów, obejmującej adwokatów praktykujących z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia. Decyzja ta została uzasadniona w następujący sposób:

„Po tym jak rada adwokacka poinformowała Pana, że nie dopuszcza pomocy adwokata, gdyż nie jest to przewidziane w ustawie, odmówił Pan udziału w rozmowie bez pomocy mec. [...]. Rada nie była zatem w stanie zbadać Pańskiej znajomości języków zgodnie z art. 6 ust. 1 lit. d) ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r.".

27 W piśmie tym rada adwokacka poinformowała G.J. Wilsona, że „[z]godnie z art. 26 ust. 7 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie, które należy wnieść do komisji dyscyplinarnej i administracyjnej (Boîte Postale 575 L-1025 Luxembourg) w terminie 40 dni od dnia nadania niniejszego pisma".

28 Pismem z dnia 28 lipca 2003 r. G.J. Wilson wniósł skargę na tę decyzję odmowną do sądu administracyjnego w Luksemburgu.

29 Postanowieniem z dnia 13 maja 2004 r. sąd ten uznał się za niewłaściwy do rozpoznania skargi.

30 Pismem, które wpłynęło do sekretariatu Cour administrative (sądu administracyjnego drugiej instancji) w dniu 22 czerwca 2004 r., G.J. Wilson wniósł odwołanie od tego postanowienia.

31 Sąd krajowy wyjaśnia, że kwestia zgodności procedury odwoławczej ustanowionej w prawie luksemburskim z art. 9 dyrektywy 98/5 ma bezpośredni wpływ na problem właściwości sądów administracyjnych do rozstrzygnięcia sporu w sprawie głównej. Co do istoty sąd ten stawia kwestię zgodności z prawem wspólnotowym luksemburskich przepisów wprowadzających kontrolę znajomości języków przez adwokatów wspólnotowych zamierzających praktykować w Luksemburgu.

32 W związku z powyższym Cour administrative postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 9 dyrektywy 98/5 [...] należy interpretować w ten sposób, że wyklucza on procedurę odwoławczą tego rodzaju, jak ustanowiona w ustawie z dnia 10 sierpnia 1991 r. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 13 listopada 2002 r.?

2) W szczególności czy odwołanie do organów tego rodzaju, jak komisja dyscyplinarna i administracyjna oraz odwoławcza komisja dyscyplinarna i administracyjna, stanowi »drogę sądową na podstawie prawa krajowego« w rozumieniu art. 9 dyrektywy 98/5 i czy [artykuł ten] należy interpretować w ten sposób, że wyklucza on drogę odwoławczą wymagającą wniesienia sprawy do organu tego rodzaju przed zwróceniem się, w kwestiach prawnych, do »sądu« w rozumieniu [tego artykułu]?

3) Czy właściwe organy państwa członkowskiego mogą uzależnić prawo adwokata pochodzącego z [innego] państwa członkowskiego do stałego wykonywania zawodu adwokata z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia w obszarach działalności określonych w art. 5 dyrektywy [98/5] od wymogu znajomości języków używanych w [tym pierwszym] państwie członkowskim?

4) W szczególności czy właściwe organy mogą uzależnić prawo wykonywania zawodu od uzyskania przez adwokata pomyślnego wyniku egzaminu językowego przeprowadzanego we wszystkich (lub kilku) spośród trzech podstawowych języków używanych w przyjmującym państwie członkowskim, w celu umożliwienia właściwym organom zbadania znajomości przez adwokata wszystkich trzech języków, a jeżeli tak, to czy i jakie gwarancje proceduralne winny być zapewnione?".

**W przedmiocie pierwszego i drugiego pytania**

*W przedmiocie kompetencji Trybunału do udzielenia odpowiedzi na te pytania i w przedmiocie ich dopuszczalności*

33 Ordre des avocats du barreau de Luxembourg, popierany przez rząd luksemburski, twierdzi, że pierwsze dwa pytania leżą poza zakresem kompetencji Trybunału. Ich zdaniem bowiem sąd krajowy wnosi w nich o dokonanie wykładni art. 9 dyrektywy 98/5 w świetle przepisów krajowych. Tymczasem Trybunał nie ma kompetencji ani do kontroli zgodności przepisów krajowych z prawem wspólnotowym, ani do ich interpretacji.

34 Rzeczywiście, zadaniem Trybunału w postępowaniu w trybie art. 234 WE nie jest orzekanie w przedmiocie zgodności norm prawa krajowego z przepisami prawa wspólnotowego (zob. w szczególności wyrok z dnia 7 lipca 1994 r. w sprawie C-130/93 Lamaire, Rec. str. I-3215, pkt 10). Poza tym w ramach systemu współpracy sądowej ustanowionego w tym artykule interpretacja przepisów prawa krajowego należy do sądów krajowych, a nie do Trybunału (zob. w szczególności wyrok z dnia 12 października 1993 r. w sprawie C-37/92 Vanacker i Lesage, Rec. str. I-4947, pkt 7).

35 Natomiast rolą Trybunału jest dostarczyć sądowi krajowemu wszystkich elementów wykładni prawa wspólnotowego, które mogą być mu pomocne w dokonaniu oceny zgodności norm prawa krajowego z ustawodawstwem wspólnotowym (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Lamaire, pkt 10).

36 W tym przypadku dwa pierwsze pytania dotyczą wykładni art. 9 dyrektywy 98/5, która ma pozwolić sądowi krajowemu na dokonanie oceny zgodności z tym artykułem procedury odwoławczej ustanowionej w ustawodawstwie luksemburskim. Należą one zatem do zakresu kompetencji Trybunału.

37 Ordre des avocats du barreau de Luxembourg zarzuca ponadto, że postanowienie odsyłające nie zawiera informacji o charakterze, składzie i trybie działania omawianych organów odwoławczych, co uniemożliwia Trybunałowi udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi na dwa pierwsze pytania.

38 W tej kwestii przypomnieć należy, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem konieczność dokonania użytecznej dla sądu krajowego wykładni prawa wspólnotowego wymaga, by sąd ten określił faktyczne i prawne ramy, w jakich mieszczą się stawiane przez niego pytania lub by przynajmniej wyjaśnił założenia faktyczne, na których pytania te są oparte (zob. w szczególności wyroki z dnia 21 września 1999 r. w sprawie C-67/96 Albany, Rec. str. I-5751, pkt 39, i z dnia 11 kwietnia 2000 r. w sprawach połączonych C-51/96 i C-191/97 Deliège, Rec. str. I-2549, pkt 30).

39 Informacje zawarte w postanowieniach odsyłających nie tylko powinny pozwolić Trybunałowi na udzielenie użytecznych odpowiedzi, ale także umożliwić państwom członkowskim oraz zainteresowanym stronom przedstawienie uwag zgodnie z art. 23 statutu Trybunału Sprawiedliwości. Rzeczą Trybunału jest czuwanie, aby

ta możliwość była zapewniona, przy uwzględnieniu faktu, że na mocy wymienionego przepisu zainteresowanym stronom doręczane są same postanowienia odsyłające (zob., w szczególności, ww. wyrok w sprawie Albany, pkt 40, oraz wyrok z dnia 12 kwietnia 2005 r. w sprawie C-145/03 Keller, Zb.Orz. str. I-2529, pkt 30).

40 W niniejszej sprawie z jednej strony z uwag przedstawionych przez strony sporu przed sądem krajowym, rządy państw członkowskich i Komisję Wspólnot Europejskich wynika, że były one w stanie w sposób użyteczny zająć stanowisko w przedmiocie pierwszych dwóch pytań.

41 Z drugiej zaś strony Trybunał uznaje informacje zawarte w postanowieniu odsyłającym i w przedstawionych mu uwagach za wyjaśniające sprawę w stopniu wystarczającym do udzielenia użytecznej odpowiedzi na postawione pytania.

42 Jak z tego wynika, Trybunał może udzielić odpowiedzi na dwa pierwsze pytania.

*Co do istoty sprawy*

43 Poprzez dwa pierwsze pytania, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd krajowy wnosi w istocie do Trybunału o dokonanie wykładni pojęcia drogi sądowej na podstawie prawa krajowego w rozumieniu art. 9 dyrektywy 98/5 z punktu widzenia procedury odwoławczej tego rodzaju, jak ustanowiona w prawodawstwie luksemburskim.

44 W kwestii tej należy przypomnieć, że zgodnie z art. 9 dyrektywy 98/5 od decyzji właściwego organu przyjmującego państwa członkowskiego o odmowie rejestracji adwokata zamierzającego wykonywać tam zawód z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia przysługiwać winna droga sądowa na podstawie prawa krajowego.

45 Z przepisu tego wynika, że państwa członkowskie zobowiązane są podjąć działania wystarczająco skuteczne do osiągnięcia celu dyrektywy 98/5 i spowodować, by zainteresowani mogli skutecznie dochodzić przed sądami krajowymi nadanych na jej podstawie uprawnień (zob. analogicznie wyrok z dnia 15 maja 1986 r. w sprawie 222/84 Johnston, Rec. str. 1651, pkt 17).

46 Jak podkreślają rząd francuski i Komisja, kontrola sądowa nakazana w tym przepisie jest wyrazem ogólnej zasady prawa wspólnotowego wynikającej z tradycji konstytucyjnej wspólnej dla państw członkowskich i zawartej także w art. 6 i 13 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Johnston, pkt 18; wyroki z dnia 15 października 1987 r. w sprawie 222/86 Heylens i in., Rec. str. 4097, pkt 14; z dnia 27 listopada 2001 r. w sprawie C-424/99 Komisja przeciwko Austrii, Rec. str. I-9285, pkt 45, i z dnia 25 lipca 2002 r. w sprawie C-459/99 MRAX, Rec. str. I-6591, pkt 101).

47 W celu zapewnienia skutecznej ochrony sądowej praw przyznanych dyrektywą 98/5 organ rozpatrujący odwołania od decyzji o odmowie rejestracji, o których mowa w art. 3 tej dyrektywy, powinien odpowiadać pojęciu sądu w rozumieniu przyjętym w prawie wspólnotowym.

48 Pojęcie to zostało ograniczone w orzecznictwie Trybunału dotyczącym pojęcia sądu krajowego w rozumieniu art. 234 WE przez określenie pewnych kryteriów, jakim musi odpowiadać organ, jak powołanie na podstawie ustawy, stały charakter, wyłączna właściwość do rozpatrywania określonego rodzaju sporów, kontradykto-

ryjność postępowania i stosowanie przepisów prawa (zob. podobnie w szczególności wyroki z dnia 10 czerwca 1966 r. w sprawie 61/65 Vaassen-Göbbels, Rec. str. 377, 395, i z dnia 17 września 1997 r. w sprawie C-54/96 Dorsch Consult, Rec. str. I-4961, pkt 23), a także niezawisłość i bezstronność (zob. podobnie w szczególności wyroki z dnia 11 czerwca 1987 r. w sprawie 14/86 Pretore di Salò przeciwko X, Rec. str. I-2545, pkt 7; z dnia 21 kwietnia 1988 r. w sprawie 338/85 Pardini, Rec. str. 2041, pkt 9, i z dnia 29 listopada 2001 r. w sprawie C-17/00 De Coster, Rec. str. I-9445, pkt 17).

49 Pojęcie niezawisłości, które stanowi integralny element sądzenia, wymaga przede wszystkim, by organ orzekający był podmiotem trzecim w stosunku do organu, który wydał zaskarżoną decyzję (zob. podobnie w szczególności wyroki z dnia 30 marca 1993 r. w sprawie C-24/92 Corbiau, Rec. str. I-1277, pkt 15, i z dnia 30 maja 2002 r. w sprawie C-516/99 Schmid, Rec. str. I-4573, pkt 36).

50 Pojęcie to zawiera ponadto dwa elementy.

51 Pierwszy — zewnętrzny — zakłada ochronę organu przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi, mogącymi zagrozić niezależności osądu przez jego członków rozpatrywanych sporów (zob. podobnie wyroki z dnia 4 lutego 1999 r. w sprawie C-103/97 Köllensperger i Atzwanger, Rec. str. I-551, pkt 21, i z dnia 6 lipca 2000 r. w sprawie C-407/98 Abrahamsson i Anderson, Rec. str. I-5539, pkt 36; zob. również podobnie wyrok ETPCz z dnia 28 czerwca 1984 r. w sprawie Campbell i Fell przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, seria A nr 80, § 78). Niezbędna niezależność od tego rodzaju czynników zewnętrznych wymaga określonych gwarancji osobistych dla sędziów, jak na przykład nieusuwalność (zob. podobnie wyrok z dnia 22 października 1998 r. w sprawach połączonych C-9/97 i C-118/97 Jokela i Pitkäranta, Rec. str. I-6267, pkt 20).

52 Drugi element — wewnętrzny — łączy się z pojęciem bezstronności i dotyczy jednakowego dystansu do stron sporu i ich interesów w odniesieniu do jego

przedmiotu. Element ten to wymaganie obiektywizmu (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Abrahamsson i Anderson, pkt 32) oraz braku wszelkiego interesu w konkretnym rozstrzygnięciu sporu poza ścisłym stosowaniem prawa.

53 Gwarancje niezawisłości i bezstronności wymagają istnienia zasad, w szczególności co do składu organu, mianowania, okresu trwania kadencji oraz powodów wyłączenia i odwołania jego członków, pozwalających wykluczyć w przekonaniu podmiotów prawa wszelką uzasadnioną wątpliwość co do niezależności tego organu od czynników zewnętrznych oraz neutralności w odniesieniu do pozostających w sporze interesów (zob. w tej kwestii ww. wyroki w sprawach Dorsch Consult, pkt 36; Köllensperger i Atzwanger, pkt 20–23, i De Coster, pkt 18–21; zob. również podobnie wyrok ETPCz z dnia 26 października 1984 r. w sprawie De Cubber przeciwko Belgii, seria A nr 86, § 24).

54 W niniejszym przypadku skład komisji dyscyplinarnej i administracyjnej określony w art. 24 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. charakteryzuje się wyłączną obecnością adwokatów mających obywatelstwo Luksemburga, wpisanych w części I listy adwokatów — to znaczy części obejmującej adwokatów praktykujących z użyciem luksemburskiego tytułu zawodowego, którzy pomyślnie przeszli egzamin adwokacki — i wybranych przez zgromadzenia ogólne izb adwokackich w Luksemburgu i w Diekirch.

55 Jeśli chodzi o odwoławczą komisję dyscyplinarną i administracyjną, zmiana art. 28 ust. 2 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. dokonana na mocy art. 14 ustawy z dnia 13 listopada 2002 r. daje przewagę w stosunku do sędziów zawodowych asesorom, którzy muszą być wpisani w tej samej części listy i są przedstawiani przez rady adwokackie tych dwóch okręgów.

56 Jak stwierdził rzecznik generalny w pkt 47 opinii, decyzje rady adwokackiej, której członkami są zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 10 sierpnia adwokaci wpisani w części I

listy adwokatów, o odmowie rejestracji adwokata wspólnotowego podlegają więc w pierwszej instancji kontroli organu złożonego wyłącznie z adwokatów wpisanych w tej części listy, a w drugiej instancji kontroli organu złożonego w większości z takich adwokatów.

57 Adwokat wspólnotowy, któremu rada adwokacka odmówiła wpisu w części IV listy adwokatów, ma uzasadnione powody obawiać się, że wszyscy lub większość członków tych organów ma, odwrotnie niż on, interes w utrzymaniu w mocy decyzji usuwającej z rynku konkurenta, który uzyskał uprawnienia zawodowe w innym państwie członkowskim, oraz naruszenia zasady równego dystansu od pozostających w sporze interesów (zob. podobnie wyrok ETPCz z dnia 22 czerwca 1989 r. w sprawie Langborger przeciwko Szwecji, seria A nr 155, § 35).

58 Takie zasady powoływania składu organu orzekającego, jak omawiane w postępowaniu przed sądem krajowym, okazują się więc nie gwarantować w wystarczającym stopniu bezstronności.

59 Wbrew twierdzeniom ordre des avocats du barreau de Luxembourg, wątpliwości związanych z zasadami powoływania składu organu nie usuwa możliwość wniesienia na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 10 sierpnia 1991 r. skargi kasacyjnej na orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej i administracyjnej.

60 Artykuł 9 dyrektywy 98/5 bowiem, jakkolwiek nie wyklucza uprzedniego odwołania do organu nie mającego charakteru sądowego, nie przewiduje jednak również możliwości otwarcia zainteresowanemu drogi sądowej dopiero po wyczerpaniu ewentualnej drogi odwoławczej innego rodzaju. W każdym razie w sytuacji gdy prawo krajowe przewiduje odwołanie do organu nie mającego charakteru sądowego, art. 9 dyrektywy wymaga rzeczywistego dostępu w racjonalnym terminie (zob. analogicznie wyrok z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych

C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P C-250/99 P i od C-252/99 P do C-254/99 P Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. str. I-8375, pkt 180–205 i 223–234) do sądu w rozumieniu prawa wspólnotowego, właściwego do orzekania zarówno co do okoliczności faktycznych, jak prawnych.

61 Tymczasem niezależnie od tego, czy uprzednie postępowanie przed dwoma organami nie mającymi charakteru sądowego daje się pogodzić z wymogiem racjonalnego terminu, właściwość sądu kasacyjnego Wielkiego Księstwa Luksemburga ogranicza się do kwestii prawnych, co oznacza, że sąd ten nie ma pełni kompetencji orzeczniczych (zob. podobnie wyrok ETPCz z dnia 9 czerwca 1998 r. w sprawie Incal przeciwko Turcji, *Recueil des arrêts et décisions* 1998-IV, str. 1547, § 72).

62 W związku z powyższym na dwa pierwsze pytania trzeba odpowiedzieć, iż art. 9 dyrektywy 98/5 należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się stosowaniu procedury odwoławczej, w ramach której od decyzji o odmowie rejestracji, o której mowa w art. 3 tej dyrektywy, należy odwołać się w pierwszej instancji do organu złożonego wyłącznie z adwokatów praktykujących z użyciem tytułu zawodowego obowiązującego w przyjmującym państwie członkowskim, a w drugiej instancji do organu złożonego w większości z takich adwokatów, podczas gdy skarga kasacyjna do najwyższego sądu tego państwa pozwala jedynie na kontrolę co do okoliczności prawnych, a nie faktycznych.

**W przedmiocie trzeciego i czwartego pytania**

63 Poprzez trzecie i czwarte pytanie, które należy rozpatrzyć łącznie, sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy — a jeśli tak, to pod jakimi warunkami — prawo

wspólnotowe pozwala przyjmującemu państwu członkowskiemu uzależnić prawo adwokata do stałego wykonywania zawodu w tym państwie członkowskim z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia od kontroli znajomości przez niego języków używanych w tym państwie.

64 W tej kwestii należy stwierdzić, że — jak wynika z 6 motywu dyrektywy 98/5 — prawodawca wspólnotowy zamierzał za jej pomocą usunąć rozbieżności w krajowych zasadach rejestracji we właściwych organach, będące przyczyną nierówności i ograniczeń w swobodzie przemieszczania się (zob. również podobnie wyrok z dnia 7 listopada 2000 r. w sprawie C-168/98 Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, Rec. str. I-9131, pkt 64).

65 W związku z tym art. 3 dyrektywy 98/5 przewiduje, że adwokat zamierzający praktykować w innym państwie członkowskim niż państwo, w którym uzyskał uprawnienia zawodowe, zobowiązany jest do rejestracji we właściwych organach tego pierwszego państwa, które mają obowiązek dokonać rejestracji „po okazaniu im zaświadczenia o jego rejestracji we właściwych organach państwa członkowskiego pochodzenia".

66 Biorąc pod uwagę przywołany w pkt 64 niniejszego wyroku cel dyrektywy 98/5, uznać należy, podobnie jak rząd Zjednoczonego Królestwa i Komisja, że prawodawca wspólnotowy dokonał całkowitej harmonizacji uprzednich warunków korzystania z przyznanych na jej mocy praw.

67 Przedstawienie właściwym organom przyjmującego państwa członkowskiego zaświadczenia o rejestracji we właściwych organach państwa członkowskiego pochodzenia okazuje się więc jedynym warunkiem, jakiemu podlegać może rejestracja zainteresowanego w przyjmującym państwie członkowskim, pozwalająca mu na praktykę w tym państwie z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia.

68 Interpretację taką potwierdza uzasadnienie do projektu dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu adwokata w innym państwie członkowskim niż państwo, w którym uzyskano uprawnienia [COM(94) 572 wersja ostateczna], w którym w pkt 3 stwierdza się, że „[r]ejestracja [we właściwych organach przyjmującego państwa członkowskiego] jest obowiązkowa, jeżeli wnioskodawca przedstawi zaświadczenie o rejestracji we właściwych organach państwa członkowskiego pochodzenia".

69 Jak Trybunał orzekał już w przeszłości, prawodawca wspólnotowy w celu ułatwienia korzystania ze swobody prowadzenia działalności gospodarczej określonej kategorii podmiotów, to jest adwokatów migrujących, nie zdecydował się zastosować systemu uprzedniej kontroli wiedzy i umiejętności zainteresowanych (zob. ww. wyrok w sprawie Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 43).

70 Dyrektywa 98/5 nie dopuszcza więc uzależnienia rejestracji adwokata wspólnotowego we właściwych organach przyjmującego państwa członkowskiego od przeprowadzenia rozmowy mającej pozwolić im na ocenę znajomości przez zainteresowanego języków używanych w tym państwie.

71 Jak podkreśla G.J. Wilson, rząd Zjednoczonego Królestwa i Komisja, rezygnacji z systemu uprzedniej kontroli wiedzy i umiejętności, w tym językowych, adwokatów wspólnotowych towarzyszy jednakże w dyrektywie 98/5 szereg zasad mających na celu zapewnienie na poziomie akceptowalnym we Wspólnocie ochrony podmiotów prawa oraz prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości (zob. ww. wyrok w sprawie Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 32 i 33).

72 Stąd ustanowione w art. 4 dyrektywy 98/5 zobowiązanie adwokatów wspólnotowych do praktykowania w przyjmującym państwie członkowskim z użyciem tytułu

zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia ma na celu, zgodnie z 9 motywem dyrektywy, umożliwić rozróżnienie między tymi adwokatami, a adwokatami należącymi do adwokatury państwa przyjmującego, dzięki czemu ewentualni klienci mają świadomość, że adwokat, któremu zamierzają powierzyć ochronę swoich interesów nie uzyskał uprawnień w tym państwie (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 34) i jego znajomość języków może nie być wystarczająca do prowadzenia ich sprawy.

73 Jeśli chodzi o czynności związane z reprezentacją i obroną klientów przed sądami, państwa członkowskie mają na podstawie art. 5 ust. 3 dyrektywy 98/5 prawo wymagać od adwokatów wspólnotowych praktykujących z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia podejmowania tych czynności wspólnie z adwokatem praktykującym w okręgu sądu rozpatrującego sprawę, który będzie w razie konieczności odpowiedzialny wobec tego sądu, lub wspólnie z urzędnikiem uprawnionym do reprezentowania stron przed tym sądem. Uprawnienie to pozwala zrekompensować ewentualną niedostateczną znajomość przed adwokatów wspólnotowych języka sądownictwa przyjmującego państwa członkowskiego.

74 Zgodnie z art. 6 i 7 dyrektywy 98/5 adwokat wspólnotowy zobowiązany jest nie tylko przestrzegać zasad wykonywania zawodu i zasad deontologicznych obowiązujących w państwie członkowskim pochodzenia, ale również obowiązujących w przyjmującym państwie członkowskim, a to pod groźbą kar dyscyplinarnych i odpowiedzialności zawodowej (zob. ww. wyrok w sprawie Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 36–41). Wśród zasad deontologii obowiązujących adwokata znajduje się najczęściej, podobnie jak w kodeksie etycznym ustanowionym przez Radę Adwokatur i Stowarzyszeń Prawniczych Unii Europejskiej (CCBE), sankcjonowane dyscyplinarnie zobowiązanie do niepodejmowania się prowadzenia spraw, co do których adwokat wie lub powinien wiedzieć, że wykraczają one poza jego kompetencje, na przykład z powodu braku znajomości języków (zob. podobnie ww. wyrok w sprawie Luksemburg przeciwko Parlamentowi i Radzie, pkt 42). Komunikacja z klientem, organami administracji i organizacjami zawodowymi przyjmującego państwa członkowskiego, podobnie jak przestrzeganie zasad deontologii ustanowionych przez organy tego państwa, może bowiem wymagać od adwokata wspólnotowego odpowiedniej znajomości języków lub skorzystania z pomocy w razie ich niedostatecznej znajomości.

75 Należy jeszcze podkreślić, jak zrobiła to Komisja, że jednym z celów dyrektywy 98/5 jest, zgodnie z jej 5 motywem, aby „dając prawnikom możliwość wykonywania zawodu w trybie stałym w przyjmującym państwie członkowskim, którzy posługują się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, [odpowiedzieć] na potrzeby odbiorców usług prawnych, którzy z racji wzrastającego napływu spraw wynikających zwłaszcza z faktu istnienia rynku wewnętrznego, potrzebują porad podczas zawierania transakcji transgranicznych, w których nakładają się na siebie przepisy prawa międzynarodowego, prawa wspólnotowego oraz prawa krajowego". Tego rodzaju sprawy o charakterze międzynarodowym, podobnie jak sprawy podlegające prawu innego państwa członkowskiego niż państwo przyjmujące, mogą nie wymagać znajomości języków tego ostatniego państwa na równie wysokim poziomie, jak wymagany do prowadzenia spraw podlegających jego prawu krajowemu.

76 Należy wreszcie stwierdzić, że równouprawnienie adwokata wspólnotowego z adwokatem pochodzącym z przyjmującego państwa członkowskiego, co zgodnie z jej 14 motywem ma ułatwiać dyrektywa 98/5, wymaga na mocy art. 10 tej dyrektywy, by zainteresowany wykazał się rzeczywistą i regularną praktyką w zakresie prawa tego państwa przez okres co najmniej trzech lat lub, w przypadku krótszego okresu, inną wiedzą, wykształceniem lub doświadczeniem zawodowym związanym z tym systemem prawa. Pozwala to adwokatowi wspólnotowemu zamierzającemu wstąpić do adwokatury w przyjmującym państwie członkowskim na zaznajomienie się z językiem lub językami używanymi w tym państwie.

77 W związku z powyższym na trzecie i czwarte pytanie trzeba odpowiedzieć, iż art. 3 dyrektywy 98/5 należy interpretować w ten sposób, że rejestracji adwokata we właściwych organach innego państwa członkowskiego, niż państwo, w którym uzyskał on uprawnienia, w celu umożliwienia mu wykonywania zawodu z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia nie można uzależniać od uprzedniej kontroli jego znajomości języków używanych w przyjmującym państwie członkowskim.

## W przedmiocie kosztów

78 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny w stosunku do postępowania toczącego się przed tym sądem; do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione przez inne strony w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

1) **Artykuł 9 dyrektywy 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji [uprawnień] zawodowych należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się stosowaniu procedury odwoławczej, w ramach której od decyzji o odmowie rejestracji, o której mowa w art. 3 tej dyrektywy należy odwołać się w pierwszej instancji do organu złożonego wyłącznie z adwokatów praktykujących z użyciem tytułu zawodowego obowiązującego w przyjmującym państwie członkowskim, a w drugiej instancji do organu złożonego w większości z takich adwokatów, podczas gdy skarga kasacyjna do najwyższego sądu tego państwa pozwala jedynie na kontrolę co do okoliczności prawnych, a nie faktycznych.**

2) **Artykuł 3 dyrektywy 98/5 należy interpretować w ten sposób, że rejestracji adwokata we właściwych organach innego państwa członkowskiego, niż państwo, w którym uzyskał on uprawnienia, w celu umożliwienia mu wykonywania zawodu z użyciem tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia nie można uzależniać od uprzedniej kontroli jego znajomości języków używanych w przyjmującym państwie członkowskim.**

Podpisy